

1

Cartea Mea e și a Ta!

ISSN 2734-6889

ISSN-L 2734 -6889

Prezență militară românească în Bihor în secolul XX

Col. r. Dr. Constantin MOȘINCAT

Bihorul, situat la margine de hotar, la interferența etnică dintre români și unguri, a fost obiect și subiect de dispute militare angajate în două războaie mondiale. După realizarea imperiului austro-ungar, din 1867, Transilvania a trecut sub administrația dualismului, iar apoi, prin împărțirea sarcinilor între cancelariile de la Viena și Budapesta, Comitatul bihorean a fost lăsat sub administrația guvernanților unguri. Într-o astfel de împrejurare istorică inclusiv aspectele militare - atât cât ele s-au separat, între cele două capitale -, erau dependente de Budapesta.

La Oradea a fost stabilit sediul Regimentul 4 Infanterie, unitate care a participat, din 1914, la acțiunile de luptă din Italia și Galiția, sub comanda colonelului Kratochvil Karoly¹, cel care comandase bolșevicii din Divizia 20 Secui în campania contra României, din primăvara anului 1919. Facem mențiunea că principiul de recrutare, în imperiul austro-ungar, era cel teritorial ceea ce înseamnă că grosul trupei din regimentul orădean o reprezentau românii cu grade inferioare, mulți dintre aceștia nu s-au mai întors la casele lor după război².

Dorința orădenilor de a fi în pas cu moda îi determină să apeleze la limbajul noului curent artistic - secesionul - și la arhitecți de renume din Austro-Ungaria epocii. Într-o astfel de idee se încadrează și construcțiile destinate armatei. Ideea construirii unei *Școli de jandarmi* la Oradea a apărut în 1909. Școala avea rolul de a pregăti soldați care doreau să devină jandarmi, jandarmi care urmau să aibă gradul de caporal (pregătire de șase luni), precum și subofițeri jandarmi pentru gradul de plutonier (curs de patru luni). La 27 martie 1911, s-a încheiat un contract, între Primăria Oradea și Ministerul de Interne Ungar, în baza căruia primăria se obliga să construiască Ministerului de Interne o școală modernă de jandarmi, pe baza planurilor ministerului. Ministerul respectiv urma să restituie primăriei orașului toate costurile legate de construcție și împrumutul contractat de primărie pentru construcție. În august 1911 s-a organizat licitația pentru lucrări. Primarul și notabilitățile locale au insistat pentru construirea școlii la Oradea (au existat unele disensiuni provocate de costurile ridicării școlii). În Ungaria existau treisprezece școli de jandarmi din care opt au fost desființate. Școala de la Oradea urma să suplinească aceste școli. Ea urma să găzduiască 800 de jandarmi și era considerată unicat în Ungaria (Ungaria dintre 1867-1918), lucruri semnalate în *Nagyváradai Napló*, în 1911 și 1913. Construirea complexului *Școlii de Jandarmi* se încadrează într-un program de construcții inițiat de administrația orașului Oradea. La sugestia și cu sprijinul unor industriași și comercianți, primăria orașului Oradea și-a propus să construiască din fonduri proprii mai multe cazărmi pe care să le închirieze statului austro-ungar, prin Ministerul de Interne de la Budapesta, pentru a obține fonduri din chirii. În perioada 1896-

¹ Erdélyi ezredekek a világháborúban, coordonator general Deseö Lajos și Ardöi Gyula, Budapesta, 1940

² Tabloul, pe comune, îl prezentăm în contextul acțiunilor la care au participat, la p. 25

1912 au fost construite mai multe clădiri pe terenul dintre actualul parc Nicolae Bălcescu și Cimitirul Municipal. Astfel, în 1898 a fost inaugurată *Școala Regală de Cadeti*, iar între 1899-1901 s-a construit *Cazarma Infanteriștilor*

Școala de Jandarmi din Oradea, astăzi clădirile principale ale Campusului Universității din Oradea, este cel mai complex proiect realizat de Vágó J. până în 1914, proiect de care arhitectul a fost foarte atașat, un proiect unic printre realizările sale³.

După 1919, clădirile *Școlii de Jandarmi* au fost preluate de către statul român. Acest ansamblu de clădiri a servit și în continuare tot unei școli de jandarmi. La 1 septembrie 1919 lua ființă prima școală militară românească din vestul României, *Școala de Jandarmi din Oradea Mare*. La 1 noiembrie 1919 au început cursurile la Școala de Jandarmi din Oradea Mare inaugurarea festivă având loc în decembrie 1919. Școala era destinată să pregătească ofițerii și jandarmii reangajați. La 8 aprilie 1922 *Școala de ofițeri și plutonieri majori, șefi de secții* din București fuzionează cu școala de plutonieri din Oradea Mare sub denumirea *Școala de Jandarmi Oradea Mare*, care va pregăti cadre pentru tot Corpul Jandarmeriei : ofițeri, plutonieri majori, plutonieri. În acest fel școala de la Oradea a rămas singura școală de jandarmi din țară. La 1 octombrie 1927 Școala Specială de ofițeri și reangajați șefi de secții s-a mutat la București, la Oradea rămânând Școala de Jandarmi șefi de post și aspiranți. Din 1929 comandamentul școlilor de jandarmi funcționa la Oradea și se reînființa *Școala Specială de ofițeri și reangajați, șefi de secții*. În 1935 Inspectoratul școlilor de jandarmi s-a mutat la București. Între 1922-1933 școala de la Oradea a fost cel mai puternic centru din țară pentru formarea cadrelor de jandarmi. Școala și-a continuat cursurile până în 1940, când România a fost obligată să cedeze Ungariei nord-vestul Transilvaniei iar Școala de Jandarmi mutându-se la Focșani. De la 1 martie 1946 s-a reînființat *Școala de Ofițeri de Poliție la Oradea*, iar din 1 iulie 1947 funcționa în același complex și *Școala de subofițeri de jandarmi*. În perioada 1950-1962 în cadrul complexului de clădiri al fostei școli de jandarmi a funcționat "*Școala de Ofițeri M.A.I. nr. 3 Grăniceri Oradea*". În 1963 s-a înființează Institutul Pedagogic de trei ani, care a ocupat clădirile fostei școli de jandarmi, instituție care din 1990 s-a transformat în Universitatea din Oradea⁴.

CONSIDERAȚII CU PRIVIRE LA RĂZBOIUL ÎNTREGIRII NAȚIONALE

„Toți să depună toată inima și toată râvna pentru dezvoltarea și întărirea așezământului României Mari, dovedind astfel că jertfele de pe câmpul de luptă nu au fost în zadar”
Ferdinand I.

În istoria popoarelor există momente de răscruce, când acestea își încredințează soarta în puterea brațelor ostașilor. "Strigătul de luptă" a venit la începutul anului 1916, odată cu intrarea României în războiul care urma să-i statueze, în mod hotărâtor, devenirea națională. Început în 1914, primul război mondial a grupat, în timp scurt, principalele forțe militare în jurul celor două coaliții beligerante, *Puterile Centrale* (Tripla Alianță) - formată din Germania, Austro-Ungaria și Italia (care s-a retras ulterior) - și *Antanta* - formată din Anglia, Franța și Rusia. Acestor grupări li s-au adăugat alte state, în funcție de interese și conjuncturi interne sau internaționale.

România a fost ținta atragerii în una sau alta din cele două coaliții, datorită potențialului său economic și militar și astfel situația internațională a favorizat realizarea idealului național. Cele două împărății, "mari și hrăpărețe" ce o amenințau, obligau România - în această viziune - la o politică defensivă, de pace și de neutralitate. Această politică a fost menținută timp de doi ani și a avut la obârșie

³ *Ibidem*, p. 29

⁴ Mircea Pașca, *op. cit.*, p. 15. Dintre lucrările arhitecților de la Oradea menționăm: 1905 - "Casa Vágó", str. T. Moșoiu nr. 14; 1910 - Casa Darvas, str. Iosif Vulcan nr. 11; 1910-1911 - Palatul Moskovits, str. V. Alecsandri nr. 1; 1911-1913 - Școala de Jandarmi, în prezent Universitatea din Oradea, str. Armatei Române; 1910 - Proiect pentru cavoul familiei Weinberger Lajos, cimitirul din Velența; 1910 - Mormântul familiei Moskovits în cimitirul evreiesc neolog, cimitirul municipal Rulikowsky, Oradea, (atribuit lui Vágó J.).

Însăși originea germană a casei regale. Bătrânul Regele Carol I, presimțind inevitabila decizie, a murit de "inimă rea", înainte de a fi pus în situația angajării armatei în război. Carol I ar fi pornit război în orice direcție, dar nu spre apus, deși de acolo s-au produs primele rapturi teritoriale astfel: 1775 Bucovina, apoi la 1812 Basarabia, luată ca "pradă de război" de ruși și, în fine, Transilvania, la 1867 alipită Austro-Ungariei, prin compromisul dualist din 1867.

În plan intern, taberele s-au împărțit în *pro* și *contra* războiului și pentru menținerea neutralității. Ion I. C. Brătianu a înclinat decizia în urma unui discurs susținut și argumentat pozitiv prin motive clare: "Într-o vâltoare ca aceea a actualului război, în care harta lumii se prefacă, o țară ca a noastră, o țară cu aspirațiuni naționale, nu poate rămâne neutră până la capăt, fără să-și compromită definitiv tot viitorul. Pe de altă parte, având drept ideal unitatea națională, suntem datori să urmărim realizarea lui. Iată de ce nu putem merge decât alături de aliați și în contra Puterilor Centrale. De aceea, chiar de ar fi să fim bătuți, prin faptul că patru din cele mai mari puteri ale lumii au recunoscut temeinicia revendicărilor noastre naționale și au sfințit printr-un act solemn hotarele etnice ale românilor de peste Carpați, cauza românismului va face un pas înainte mai mare și mai însemnat decât oricând"⁵. În perioada de neutralitate, România a făcut eforturi mari pentru organizarea, înzestrarea și pregătirea armatei, deoarece guvernul și-a dat seama că până la urmă România Mare nu putea fi croită decât cu sabia.

Stabilindu-și ca obiectiv politic realizarea României Mari, puterea politică ce guverna și opoziția au adoptat, în final, o decizie favorabilă pentru intrarea în război alături de Antantă. În acest scop s-au încheiat două documente secrete, o convenție politică și o convenție militară, semnate de Ion I. C. Brătianu, președintele Consiliului de Miniștri al Regatului României, în numele guvernului român, de o parte, și reprezentanții francezi, englezi, italieni, ruși, special autorizați de către guvernele respective, pe de altă parte.

Astfel România se angaja să declare război și să atace Austro-Ungaria, în condițiunile stipulate prin convenția militară și să întrerupă, de la data declarării războiului, toate relațiile economice și schimburile comerciale cu toți dușmanii aliaților. În schimb, Franța, Marea Britanie, Italia și Rusia promiteau României dreptul asupra teritoriilor Monarhiei Austro-Ungare. Linia de delimitare urma a începe pe Prut, la un punct al frontierei dintre România și Rusia, aproape de Noua-Suliță și „va urca acest fluviu până la granița Galiției la confluența Prutului cu Ceremuș. Apoi va urma granița Galiției și a Bucovinei și aceia a Galiției și a Ungariei, până la punctul Stop, la cota 1655. De acolo va urma linia de separație a apelor Tisei și a Râului Vișeu, pentru a ajunge Tisa în satul Trebusa, în fața locului unde se unește cu Biso. Plecând de la acest punct, ea va scoborâ povârnișul Tisei până la 4 km pe valea confluentului său Szamos, lăsând satul Vazaros-Nameny României. Ea va continua apoi în direcțiunea sud sud-est, la 3 km, în valea unde se unesc acești doi afluenți (Crișul Alb și Crișul Repede). Ea atinge apoi Tisa la înălțimea satului Algyo, la nordul Szeghedinului, trecând la estul satelor Oroshaza și Bekessanison, făcând o curbă la 3 km depărtare de acesta din urmă. Începând de la Algyo, linia coboară povârnișul Tisei până la confluența sa cu Dunărea și urmează valea Dunărei până la granița actuală a României"⁶.

⁵ Constantin Moșincat, Neculae Moghior, Ion Dănilă, *Din întunerice un soare nou răsare. Basarabia - 1918*, Ed. GP, Oradea, 1997, p. 46. Constituie instrumente de lucru pentru oricine întreprinde un studiu aprofundat în acest domeniu următoarele lucrări: *România în războiul mondial 1916-1919*, (patru volume și tot atâtea volume de documente), *Istoria militară a poporului român, vol. V, România în anii primului război mondial*, Constantin Kirișescu, *Istoria războiului pentru întregirea României, 1916-1919*, vol. 1-2, Nicolae Iorga, *Războiul nostru în note zilnice, vol. II, 1916-1917*, Ion Clopoșel, *Revoluția din 1918 și Unirea Ardealului cu România*, Dumitru Preda, Vasile Alexandrescu, Costică Prodan, *În apărarea României Mari*. Mai sugerăm a fi consultate și lucrările de memorialistică: Generalului Pétin, *Campania Armatei IX-a germane contra românilor și rușilor, 1916-1917*, Henri, Bertheloth, *Le drane roumain. Sur le front roumain en 1917*, Generalul Dabija, *Armata română în războiul mondial 1916-1918*, vol. I-IV, precum și Mareșal Alexandru Averescu, *Notițe zilnice*, sau lucrarea generalului Traian Moșoiu, *Ocuparea Budapestei în legătură cu operațiunile militare din Ardeal, 1918-19*.

⁶ Ion Cioară, *Acțiunile armatei române (12.04.1919) în limitele stabilite de către aliați prin convenția politică din august 1916*, în *Pietre de hotar*, vol. 1, Oradea, 1997, p. 42-48. Alexandru Baboș, *Consiliul Dirigent, ardelenii și apărarea Marii Uniri*, Editura Spicon, Târgu Jiu, 2001; Idem, *O divizie de ardeleni în apărarea României Mari*, în *Revista de istorie militară*, nr. 1, 1966, p. 2-3;

Al doilea document încheiat, *Convenția militară*, a avut menirea de a duce la atingerea scopului politic. Prin convenția militară s-au reglementat relațiile formale cu armatele aliate⁷. Ne oprim doar la câteva aspecte ale convenției militare, din care rezultă că între subscriși special autorizați: „s-a convenit condițiile în care România accepta condițiile politice și garanțiile care le ofereau aliații în schimbul intrării în război alături de aceștia”⁸.

Presiunile externe, precum și convenția politică și militară încheiate cu Antanta, s-au finalizat cu *Declarația de război* dată numai Austro - Ungariei, din care redăm partea finală: "Când războiul actual a izbucnit, se putea spera că Guvernul Austro-Ungar, cel puțin în ultima oră, va termina prin a se convinge de necesitatea urgentă de a face să înceteze această nedreptate care pune în pericol nu numai relațiunile de amicitie dar chiar raporturile normale care trebuie să existe între statele vecine. Cei doi ani de război, în care timp România și-a păstrat neutralitatea, au dovedit că Austro-Ungaria ostilă oricărei reforme interne, care ar fi putut face mai bună soarta popoarelor ce guvernează s-a arătat tot atât de grabnic dispusă a le apăra contra atacurilor din afară. Războiul la care ia parte întreaga Europă pune în discuție cele mai grele probleme ce ating dezvoltarea națională și chiar existența statelor: România mișcată de dorința de a contribui la sfârșirea conflictului și sub imperiul necesității de a apăra interesele de rasă se vede forțată de a intra în rând alături de acei care îi pot asigura realizarea unității sale naționale. Pentru aceste motive, ea se consideră, din acest moment, în stare de război cu Austro-Ungaria”⁹.

După decretarea mobilizării regele Ferdinand I, care s-a dovedit a fi un "bun român", încrezător în victoria împotriva germanilor, deoarece a "învinge deja un Hohenzollern", s-a adresat armatei cu un ordin de zi prin care-i chema: "ca să purtați steagurile noastre peste hotarele unde frații noștri vă așteaptă cu nerăbdare și cu inima plină de nădejde (...). O luptă aprigă vă așteaptă. (...)Arătați-vă deci demni de gloria străbună. De-a lungul veacurilor un neam întreg vă va binecuvânta și vă va slăvi”¹⁰.

Scopul politic și cel militar au fost limpede și fără echivoc formulate și vizau realizarea României Mari. Pentru atingerea acestui scop, guvernul român a mobilizat Marele Cartier General, 4 armate, 6 corpuri de armată, 20 de divizii de infanterie, 2 de cavalerie, 1 brigadă de grăniceri, 5 brigăzi de călărași, 2 brigăzi de artilerie grea, 1 regiment și un divizion de artilerie munte, trupe de geniu, căi ferate, specialiști, aviația cu 4 escadrile, marina și flota de Dunăre. Totalul forțelor mobilizate s-a ridicat la 366 batalioane, 104 escadroane și 374 baterii de artilerie. Armamentul automat greu a fost insuficient, doar 614 mitraliere. Din totalul batalioanelor de infanterie, 146 au fost active, 120 încadrate cu rezerviști și 100 teritoriale și de miliții. Efectivul inițial, de 833.601 din care 19.843 ofițeri și elevi, a constituit 75% armata de operații și 25% în zona interioară. Ulterior, prin mobilizare, s-a adus pe frontul întregirii 16% din populație, care reprezenta 32% din partea bărbătească¹¹.

Din cauza lungimii frontului de peste 1.200 km, cel mai lung front european, trupele mobilizate nu au putut realiza superioritatea numerică necesară unei ofensive puternice, cu atât mai mult cu cât aliații, în pofida acordului scris, nu au pornit ofensivele promise nici rușii în Galiția, și nici anglo - francezii pe frontul de la Salonic. Inactivitatea aliaților a permis inamicului dislocări de trupe, în special, pe frontul din Transilvania.

Planul de campanie al armatelor puterilor centrale, elaborat, la 16/29 iulie 1916, de generalii Eric von Falkenhayn, Conrad von Hotzendorf și locotenent-colonelul P.Gancev, a fost ulterior însușit și semnat și de generalul turc Enver Pașa, plan care prevedea ca, în prima etapă, forțele din Transilvania să întârzie ofensiva română și să le oprească pe cursul Mureșului până la Dunăre, iar armata bulgaro-turco-germană să pornească concomitent ofensiva dinspre sud. În faza a doua, trupele austro-ungare și germane să treacă la ofensivă simultan, cu forțarea Dunării, pentru a determina capitularea României. Pentru a-și duce la îndeplinire planul, Puterile Centrale au concentrat trupe de elită în Transilvania, în

⁷ Viorel Bârloiu, *Granița de vest a României între promisiuni (1916) și realitate (1920)*, în *Pietre de hotar...*, p. 94-99

⁸ *Ibidem*

⁹ Constantin Moșincat, Neculae Moghior, Ion Dănilă, *op.cit.*, p. 45-85. La data intrării în război, România avea un efectiv de 1254471 oameni mobilizabili, circa 16% din populație, adică 32% din partea bărbătească, împărțiți în patru Armate și un Corp de Armată la dispoziția Marelui Cartier General.

¹⁰ *Monitorul oficial*, 1916, nr. 108, p. 5417

¹¹ *Ibidem*, p. 87

valoare de 505 batalioane de infanterie, 25 de baterii de artilerie, 9 escadroane de cavalerie, 1 tren blindat și 81 de posturi de jandarmi. Acestora li s-a adăugat alte 86 de batalioane de infanterie, 23 de escadroane, 76 de baterii de artilerie și flotila de Dunăre, deci un raport de forțe generale de 3,6 la 1 în favoarea trupelor române.

Deși România a mobilizat un efectiv deosebit de mare, dotarea și calitatea armamentului a fost sub necesar. Înainte de război a fost adoptată politica păguboasă, sub lozinca că *“românul are șapte vieți în pieptu-i de aramă”*, și apoi lumea politică, între euforie și panică, între interese și discursuri patriotarde, a uitat de înfrângerile din campaniile 1916-1917 și și-a asumat doar idealul: UNIREA cea MARE.

Până la atingerea scopului, grozăvia războiului a cunoscut, pentru România, mai multe etape. Campania din 1916 a început cu ofensiva generală în Transilvania, pe baza planului operațional *“Ipoteza Z”*, concomitent cu acoperirea pe frontiera de sud. Campania anului 1916, față de planul inițial, a suferit modificări și s-a finalizat după 4 luni și jumătate, cu bătăliile memorabile de la Jiu, Sibiu, Bran - Câmpulung, Brașov, Oituz, Dobrogea, Turtucaia, Flămânda, București, bătălii care merită fiecare în parte un studiu monografic.

Cu 2/3 din teritoriu expus jafului trupelor inamice, cu populația supusă unui regim de ocupație, cu peste 160.000 de morți, răniți și dispăruți și cu aproximativ 145.000 prizonieri, armata română a fost nevoită să se retragă în Moldova. Și totuși, România nu a putut fi scoasă din război, după cum scria generalul Lundendorff, deși *“noi am bătut armata română, dar n-am putut să o nimicim”*¹². Moldova a rămas singurul colț de țară liber. Aici situația a fost extrem de grea atât pentru armată, cât și pentru zecile de mii de refugiați din teritoriile ocupate. În această aglomerație s-au refugiat monarhul, guvernul, parlamentul, Marele Cartier General, armata română și cele trei armate ruse. Lipsa de alimente și îmbrăcăminte, condițiile de cazare și iarna cumplită au declanșat epidemii de tifos, holeră, gripă, care au făcut tot atâtea victime ca și războiul.

Campania anului 1917 a început cu reorganizarea armatei. Prin măsuri organizatorice s-a urmărit ca noile structuri să corespundă războiului de durată, marile unități urmând să aibă o structură identică, iar diviziile de infanterie să fie capabile să ducă lupte în mod independent. Trupele reorganizate s-au pus sub conducerea regelui Ferdinand al României, având ca ajutor pentru armatele ruse pe generalul Zaharov, respectiv Cerbacev, din aprilie 1917. Șef al Marelui Cartier general român a fost numit generalul C. Presan, la comanda Armatei 1 generalul C. Cristescu și de la 30 iulie 1917 generalul E. Grigorescu, iar la Armata 2 generalul A. Averescu. În subordinea acestora au acționat 5 comandamente de corp de armată, având în total 15 divizii de infanterie, fiecare cu 2 brigăzi de infanterie. Cavaleria a fost organizată pe două divizii și 4 brigăzi. Artileria, în afară de cea divizionară, a mai constituit două regimente de artilerie de mine, patru regimente de artilerie grea și antiaeriană, iar aviația avea 12 escadrile de aviație și 5 companii aerostații. Înzestrarea cu armament, în perioada de reorganizare, s-a făcut prin redistribuirea mijloacelor existente în depozitele din Moldova și prin dotarea cu tipuri noi, primite din străinătate. Au fost aduse sub arme contingentele 1917 și 1918, astfel efectivele armatei române au ajuns la circa 700.000 de oameni, din care 460.000 o forma armata de operații.

Pe frontul român, în vara anului 1917, inamicul dispunea de: Armata 1 și 9 Germană, Armata 3 Bulgară și Armatele 1 și 7 Austro - Ungare și o rezervă organizată din două grupuri de armate, cu un total de circa 300.000 oameni, în prima linie. Întreaga grupare a fost pusă sub comanda arhiducelui Iosif, secondat de feldmareșalul Mackensen, coordonate de Marele Cartier General al Kaiserului Wilhem al II-lea. Dispozitivul acestor forțe a cunoscut mai multe regrupări de unități și aliniamente. S-au făcut lucrări speciale cu caracter defensiv, incluzându-se și o serie de localități ca centre de rezistență. Artileria a

¹² Constantin Moșincat, *Din poarta sărutului cu dragoste de țară*, Editura Cogito, Oradea, 1996, p. 23. Pentru detalii vezi: *România în anii primului război mondial*, vol. I, Vol II, Editura Militară, București, 1987; Dumitru Preda, Vasile Alexandrescu, Costică Prodan, *În apărarea României Mari. Campania 1918-1919*, Editura Enciclopedică, București, 1995, Ediție în limba franceză; Ioan Țepelea, *1919 o campanie pentru liniștea Europei*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1995; Nicolescu, Gheorghe, *Personalități politice și militari români în viziunea generalului Berthelot*, în *In Honorem Viorel Faur*, Ed. Universității din Oradea, 2006, p. 326-336.

ocupat poziții avantajoase și a fost dispusă la distanță mare de infanterie. Cu artileria grea s-au constituit 2 grupări, la Vulturul și la Olineasa.

Forțele româno - ruse s-au dispus astfel: în nord Armata 9 rusă, cu un front de 210 km., între Cârlibaba și masivul Arșița Mocanului; Armata 2 română până la satul Răcoasa pe un front de 37 km, cu 50.000 oameni în linia întâia; Armata 4 rusă până la Movilenii de Jos pe un front de 50 km., cu 68.000 oameni; Armata 1 română între Movilenii de Jos și Crângeni pe un front de 40 de km., cu circa 100.000 oameni; apoi până la Marea Neagră pe un front de 130 de km., s-a dispus Armata 6 rusă, cu 110.000 oameni. Rezerva frontului s-a constituit din 3 corpuri de armată ruse și o divizie română¹³.

Față în față, cele două tabere și-au elaborat propriile planuri de campanie, planuri ce nu vor fi îndeplinite. Se vor desfășura însă marile bătălii de la Mărăști, Mărășești, Oituz, bătălii ce au intrat de mult în conștiința tuturor românilor. Din punct de vedere al strategiei și artei militare bătăliile din Moldova sunt comparabile cu bătăliile de la Verdun sau de la Marna, iar din punct de vedere al moralului, al vitejiei și al bărbăției, al hotărârii și sacrificiului soldatului român, rămân fără egal. Prin crezul moștenit de la strămoși, că sunt nemuritori, soldații au fost gata să-și dea viața, sub vulturii României, decât să cedeze o palmă din glia străbună.

Bravilor olteni, munteni, dobrogeni, moldoveni li s-au alăturat voluntarii ardeleni, care au depus jurământul față de patrie și tricolor. Discursul culminant rostit de O. Goga reverbera năzuința soldatului: "Prin acest jurământ, voi sunteți cetățeni ai României. Ea e patria noastră, ea e patria Ardealului întreg.. Iubiți fraților, iubiți cu toată căldura ce poate da libertatea, iubiți această țară care de un an aproape sângerează la pragul porților voastre. Siliți-vă s-o cunoașteți cât mai bine, să-i pătrundeți durerile și nădejtile, cinstiți-o cu blândețe pentru lipsurile ei, cu îndârjire pentru drepturile ce i se cuvin, iar dacă s-ar întâmpla vreodată ca cineva să vă greșească, nu-l confundați cu țara, gândiți-vă că frații voștri sunt milioanele neamului, frații voștri sunt soldații morți, soldații vii cu care alături va trebui să sfârâmați pe dușmanul de la hotare. Cu aceste cuvinte, vă urez bun sos și crezând în vitejia voastră și în biruința steagului nostru vă zic la revedere la noi acasă, la revedere în Ardeal!"¹⁴.

Deși nu vom insista asupra bravurii ostașului român pe câmpul de luptă, cităm din ordinul de zi, dat de colonelul C. Jipa, comandantul Regimentului 43/59 Infanterie, pe 23 august 1917, la moartea eroinei de la Jiu; "voluntara ECATERINA TEODOROIU, din compania a 7-a: „Pildă rară a unui cald entuziasm patriotic, unit cu cea mai strălucitoare energie, aceea pe care unii au numit-o cu drept cuvânt EROINA DE PE JIU, și-a dat jertfa supremă lipsită de orice trufie, de orice deșartă ambiție, ci numai din dragostea de a apăra pământul țării sale cotropit de dușmani. Și-a dat viața cu simplitatea eroismului adevărat, nu pentru a obține o apoteoză de vorbe ci pentru că așa cerea inima ei, pentru că așa credea sufletul ei că i se împlinește datoria vieții. Acea care în vitejia comunicativă a murit în clipa când se descoperea spre a-și îndemna ostașii cu vorbele: înainte băieți, nu vă lăsați, sunteți cu mine are dreptul din clipa aceasta la cinstea veșnică a tuturor românilor"¹⁵.

Exemple de dăruire și devotament au fost nenumărate, dar ele s-au dovedit inutile prin ieșirea precipitată a Rusiei din război și încheierea, la 25 noiembrie 1917, a Păcii de la Brest-Litovsk. S-a creat, astfel, o situație de o gravitate excepțională. Forțele armatelor 1 și 2 române au fost capabile abia să acopere frontul lăsat liber prin "plecarea la revoluție" a rușilor. În consecință, la 26 noiembrie 1917, între delegația română și cea germană, la Focșani, s-a încheiat un armistițiu.

Dezacordul dintre generalul Scerbacev, comandantul armatelor ruse, de ordinele căruia nu mai asculta nimeni, și noile autorități sovietice puneau sub amenințarea cu un război civil purtat chiar pe teritoriul românesc. Acest război a fost evitat prin măsurile energice luate de Marele Cartier General român, prin "pază a bunurilor populației, asigurarea ordinii publice"¹⁶ și evacuarea forțată a bolșevicilor

¹³ Valeriu Florin Dobrinescu, *România și sistemul tratatelor de pace de la Paris (1919-1923)*, Editura Institutului European, Iași, p. 47

¹⁴ Constantin Moșincat, Ion Dănilă, Neculai Moghior, *op.cit.*, p. 58

¹⁵ Elsa Grozea, *Sublocotenent Ecaterina Teodoroiu*, București, 1967, p. 55-57

¹⁶ Vasile Alexandrescu, Vladimir Zodian, *Planurile de campanie ale beligeranților de pe frontul român în vara anului 1917, în Studii de istorie și teorie militară*, București, 1980, p. 26

din Moldova și Basarabia. S-a mai putut evita, astfel, arestarea cetățenilor români și sechestrarea a 18 vagoane cu arme și muniții. Tezaurul românesc însă nu a putut fi recuperat nici până în ziua de astăzi.

Concomitent, guvernele care s-au succedat, Averescu și Marghiloman, au tras de timp, până la semnarea păcii de la Buftea - București, din 27 aprilie / 7 mai 1918, care a însemnat, prin clauze, mai degrabă o pace criminală, care nu a fost ratificată și semnată de rege¹⁷.

Bun român, ostaș-patriot, Ion Antonescu, viitorul mareșal, eminența cenușie a armatei române, în primul război mondial, ca șef al Biroului Operațiunilor din Marele Cartier General, singurul neconsiliat de Misiunea militară franceză, nu putea rămâne insensibil la evenimentele militare, dar și politice din vara anului 1917 și perioada care a urmat. El se va implica în temperarea "elanului revoluționar" al unor soldați bolșevizați din trupele rusești, cum avea să recunoască în anul 1938 "prin atitudinea mea, recunosc brutală, am determinat la Iași, în contra voinței guvernului și într-un moment de ezitare a Comandamentului, acțiunea de dezarmare și a bolșevicilor de la Socola și a armatelor rusești din Moldova"¹⁸. Trebuie să subliniem că acțiunea de la Iași urmărea arestarea familiei regale, a membrilor guvernului și instaurarea, după "model rusesc", a unor "soviete"! Prin dejucarea diabolicului plan bolșevic, locotenent-colonelul Ion Antonescu a preîntâmpinat și eradicat posibilitatea și consecințele grave ale unei crize politice fără precedent în istoria politică a românilor¹⁹.

Ca rezultat al prăbușirilor de pe frontul rusesc, activitățile ofițerului de operații Antonescu se diversifică, și o direcție prioritară devine Basarabia. Astfel, la 2 ianuarie 1918 a alcătuit studiul referitor la trimiterea de trupe în Basarabia, scopul acțiunii fiind asigurarea aprovizionării trupelor care operează pe frontul român și a populației românești. Ion Antonescu dorea, pentru atingerea obiectivelor: asigurarea regulată a funcționării trenurilor de aprovizionare pe linia Odessa-Socola; asigurarea ordinii în Basarabia prin împiedicarea jafurilor și formarea depozitelor. Colonelul român avea în vedere și eventualitatea unor confruntări cu unități bolșevice, drept pentru care propunea trimiterea unei divizii, întărite cu un regiment de cavalerie și prevăzute cu mijloacele tehnice necesare, propunere realistă care era și în măsură a tranșa hotărâtor în favoarea armatei române o eventuală confruntare armată.

Misiunea diviziei, care urma să fie condusă de generalul Ștefănescu, era de a ocupa linia ferată Bender-Socola, stăpânind centrele Chișinău și Bender. În ceea ce privește statutul Diviziei, colonelul Ion Antonescu a respins categoric cererea unui locotenent-colonel francez, reprezentantul Misiunii Franceze de la Chișinău, ca generalul Ștefănescu "să fie obligat a lua dispozițiuni după indicațiile și instrucțiunile ce-i va da dânsul"²⁰. Discuția lui Antonescu cu ofițerul francez s-a încins, colonelul român declarându-i "că un general român nu va accepta niciodată și nici nu poate să fie sub ordinele unui locotenent-colonel". În continuare, Ion Antonescu a mai subliniat că Divizia va avea o misiune bine determinată, această misiune îi va fi ordonată numai de comandamentul autorizat și, prin urmare, numai Marele Cartier General Român era în drept de a dispune de trupele române, deoarece era singurul în măsură a stabili un echilibru între interesele de ordin operativ și cele de ordin general²¹. Hotărârea Sfatului Țării de la Chișinău și realizarea unirii cu patria mamă era, în viziunea lui Ion Antonescu, doar un pas dintr-un "program, lăsat nouă, la 1559, ca o sfântă moștenire de Marele și de veci neuitatul Mihai și urmărit necontenit de atunci de românii de pretutindeni: cuprindea reconstituirea Daciei Traiane"²².

În aceste împrejurări Divizia 11 Infanterie, din ordinul Marelui Cartier General, a trecut în Basarabia, pentru a proteja populația de jafurile și omorurile "bandelor de bolșevici". Pregătirile pentru împlinirea acestor misiuni nu au surprins foarte tare. Primind misiunea, Divizia 11 Infanterie, în frunte cu generalul Ernest Broșteanu, și-a luat măsurile necesare pentru executarea marșului și îndeplinirea

¹⁷ Constantin Argetoianu, *Pentru cei de mâine amintiri din vremea celor de ieri*, vol. V Memorii (1916-1918), ediție, postfață, și indice adnotat de Stelian Neagoe, Ed. Machiavelli, 1995, p. 18-26; Alexandru Averescu, *Notițe zilnice din război, vol. 2, 1916-1918 (Războiul nostru)*, ediție îngrijită, studiu introductiv și note de Eftimie Ardelean, Adrian Pandeia, Editura Militară, București, 1992, p. 244-246.

¹⁸ Constantin Moșincat, Ion Dănilă, Neculai Moghior, *op.cit.*, p.76-77

¹⁹ *Ibidem*, p. 78

²⁰ *Ibidem*

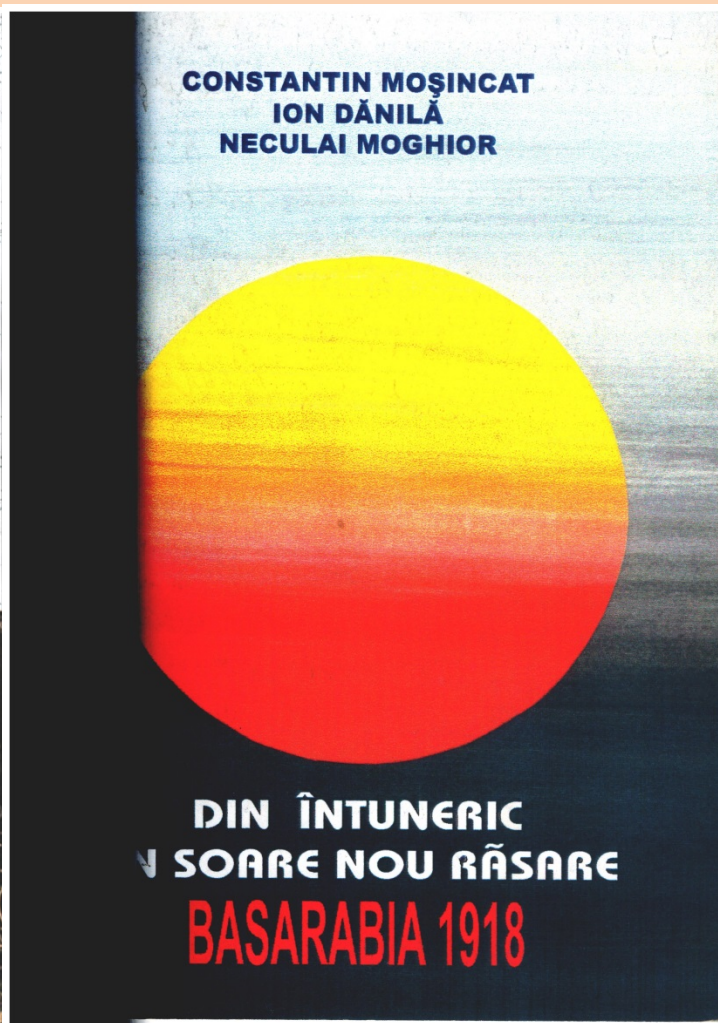
²¹ *Ibidem*, p. 79

²² *Ibidem*

întocmai a ordinelor. Desfășurarea evenimentelor, pe zile, a fost consemnată într-un carnet de front, de către colonelul Mihail Ionescu, comandant al Regimentului 42/66 Infanterie, cel care a intrat primul în Chișinău. Din acest jurnal²³ reținem că trupele de bande bolșevizate acționau la întâmplare cu scopul de a împiedica aplicarea principiilor drepturilor popoarelor de ași hotărî singure soarta.

Prevederile armistițiului de la Focșani și apoi a păcii de la Buftea-București, din 7 mai 1918, ducea nu numai la mutilarea teritorială, ci și la subordonarea economică și politică, fapt pentru care pacea nu-a fost niciodată recunoscută și deci neratificată. Armata, neînvingătoare, era gata, deși demobilizată, să-și reia drumul de luptă²⁴. Teritoriile românești aflate sub ocupație și stăpânire străină au continuat lupta pentru unitatea statală. După consumarea evenimentelor revoluționare din 1917 basarabienii sub protecția armatei române: prin Divizia 11 la Chișinău; Divizia 1 Cavalerie la Bălți și Soroca, Divizia 2 Cavalerie la Basarabeanca și Tighina și Divizia 13 Infanterie la Cetatea Albă și Chilia, au hotărât la 27 martie 1918 unirea cu România. Acțiunea trupelor române a început pe 7 ianuarie și s-a încheiat pe 27 februarie 1918²⁵. Față de acțiunile anterioare, cele din ianuarie-februarie 1918 au avut doar rolul de a restabili ordinea de drept într-o provincie românească devastată de trupele rusești revoluționare și de prizonieri în retragere. Meritul principal, în desfășurarea fără incidente a misiunii armatei revenea generalului Ernest Broșteanu, comandamentul Diviziei 11 Infanterie care și-a îndeplinit ordinele fără a se amesteca în certurile interne.

²³Biblioteca Muzeului Militar Național Filiala Oradea, *Documente III, Jurnalul col. Mihail Ionescu*, f.n.

²⁴Constantin Botoran, Ion Calafeteanu, Eliza Campus, Viorica Moisuc, *România și Conferința de pace de la Paris (1919-1920). Triunful principiilor naționalităților* Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1993; Ioan Scurtu, Dumitru Almaș, Armand Goșu, Ion Pavelescu, Gheorghe Ioniță, *Istoria Basarabiei de la începuturi până în 1994*, Ed. Europa Nova- tempus, București, 1994.

²⁵Constantin Moșincat, *Starea de veghe*, Ed. Papyrus, Oradea, 1997, p. 30-37